

УДК 303.62:32-055.2(477.75)

Т. О. Марценюк, канд. соціол. наук

Д. О. Хуткий, канд. соціол. наук

Національний університет "Киево-Могилянська академія"

Т. С. Бурейчак, канд. соціол. наук

Львівський національний університет імені Івана Франка

ЖІНКИ В УКРАЇНСЬКІЙ ПОЛІТИЦІ (НА ПРИКЛАДІ АР КРИМ)

У статті проаналізовано стан гендерних відносин у сфері політики в українському суспільстві, зокрема в АР Крим. Емпірична база дослідження – опитування громадської думки серед мешканців Криму, глибинні інтерв'ю з експертами національного та регіонального рівнів. Розглянуто залученість жінок до політики різних рівнів, проаналізовано ставлення мешканців Криму та експертів до участі жінок у політиці та впровадження гендерних квот як можливого шляху розв'язання проблеми.

Ключові слова: жінки в політиці, гендерні відносини, українське суспільство, АР Крим.

Після проголошення незалежності Україна стала на шлях демократичних перетворень. Одним з вимірів демократії є забезпечення рівних прав і можливостей чоловіків і жінок. Демократичне суспільство повинно надавати чоловікам та жінкам можливості однаковою мірою брати участь в усіх сферах життя, в тому числі й у сфері політики, зокрема на найвищих рівнях прийняття суспільно важливих рішень.

Хоча низку кроків для зміни стану гендерних відносин уже зроблено (зокрема, прийнято Закон України "Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків" [1], низку державних програм з питань утвердження гендерної рівності в українському суспільстві тощо), проте, як свідчать дані міжнародних і національних досліджень, процес утвердження нового типу гендерних відносин в Україні не можна вважати успішним.

На Саміті Тисячоліття ООН у 2000 р. Україна приєдналася до Цілей розвитку тисячоліття, одна з яких – це забезпечення гендерної рівності [2]. Її значення полягає в утвердженні гендерної рівності в політичній сфері та на ринку праці в Україні. В рамках цієї Цілі Завданням № 1 до 2015 р. є "забезпечити гендерне співвідношення на рівні не менше 30 до 70 тієї чи іншої статі у представницьких органах влади та вищих щаблях виконавчої влади",

а Завданням № 2 – "скоротити наполовину розрив у доходах жінок і чоловіків" до 2015 р.

Очевидно, що досягнення цієї Цілі в зазначені строки практично неможливе. Так, згідно з прогнозними розрахунками, Україна вже відстає від запланованих показників, стосовно, наприклад, 2011 звітнього року (зокрема, досягнення 20% жінок серед депутатів Верховної Ради України і 20% у складі членів Кабінету Міністрів України). Серед проблем на шляху досягнення Цілі забезпечення гендерної рівності виділено такі, як незавершеність процесу гендерних перетворень, потреба подальшого розвитку гендерної статистики і надання доступу до інформації стосовно стану гендерної рівності, недостатній рівень поінформованості населення про механізми розв'язання проблемних ситуацій, існування сталих гендерних стереотипів у суспільстві, недостатній рівень розвитку соціально-побутової інфраструктури [3, с. 60–61].

Тема участі жінок у політиці привертає багато уваги протягом останніх років, зокрема з боку міжнародних і вітчизняних організацій. ПРООН, ОБСЄ, НДІ (Національний демократичний інститут) та інші здійснюють дослідження стосовно залученості жінок до сфери політики і ставлення суспільства до цього явища. Зокрема, це комплексні дослідження на замовлення ПРООН, присвячені цій тематиці в межах аналізу стану гендерних відносин в українському суспільстві загалом [4; 5].

Дослідження "Гендерний портрет Криму: виклики та перспективи", результати якого презентовано в цій статті, хоча і є регіональним, проте одним із найбільш масштабних комплексних соціологічних досліджень стану гендерних відносин в Україні. Дослідження було виконано КМІС за фінансової підтримки Програми рівних можливостей та прав жінок в Україні, яка фінансується Європейським Союзом та Програмою розвитку ООН в Україні, і впроваджується ПРООН¹. Дослідження проводилося з 29 серпня по 21 жовтня 2011 р. Польовий етап тривав з 12 вересня по 7 жовтня 2011 р.

Виконаний аналіз статистичних даних виявив об'єктивні аспекти гендерної рівності в українському суспільстві. Проведене опитування громадської думки, репрезентативне для населення Криму, яке було здійснено методом особистого інтерв'ю за маршрутною вибіркою обсягом у 1225 респондентів і похибкою 2,8%, надало ключову інформацію щодо думок та поглядів громадян стосовно гендерної рівності в Криму. Проведення 25 напівструктурованих глибинних інтерв'ю з жінками – експертами з гендерної проблематики дало цілісне уявлення про систему відтворення гендерної нерівності.

Таким чином, *мета* даної статті – з'ясувати сучасний стан гендерних відносин у сфері політики в Криму, певні його об'єктивні та суб'єктивні

¹ Повний текст результатів дослідження див.: Гендерний портрет Криму: виклики та перспективи : результати соціологічного дослідження. – Запоріжжя : Друкарський світ, 2011. – 188 с.

чинники. Спочатку з'ясуємо об'єктивні чинники методом вторинного аналізу статистичних даних і міжнародних звітів. Надалі – суб'єктивні чинники, а саме думку експерток у сфері гендерної політики і (методом первинного аналізу) громадську думку мешканців Криму про участь жінок у політиці. Наостанок поцікавимося ставлення експерток і громадськості щодо такого поширеного у світі засобу залученості жінок у політику, як гендерні квоти.

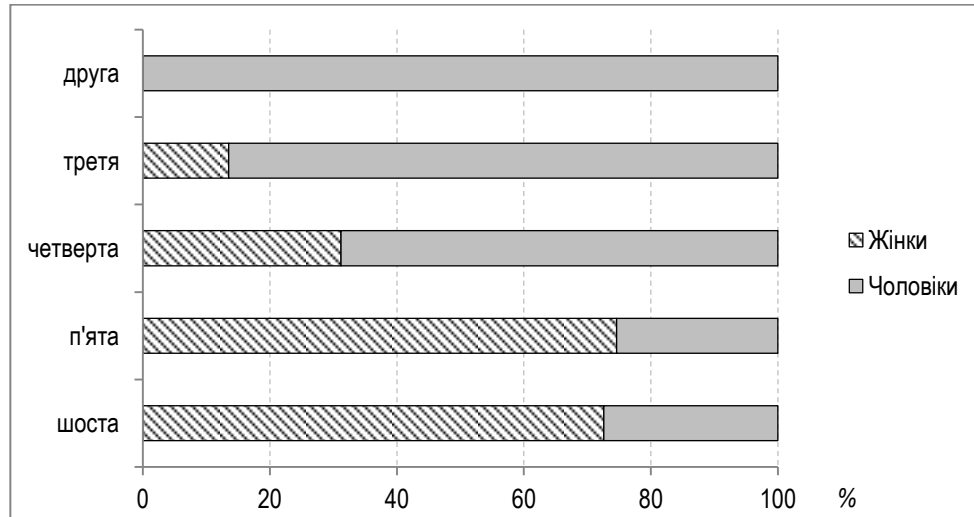
Жінки у вищих органах влади АР Крим: вертикальна сегрегація

Однією з важливих умов досягнення рівності в суспільстві є паритетне представництво жінок та чоловіків у політичному житті та державному управлінні. Це питання є проблемним для України та негативно представляє її на світовій арені. За рівнем представництва жінок у законодавчих органах влади Україна займала лише 105-е місце у світі серед 134 держав у 2010 р. [6]. Така ситуація, в першу чергу, зумовлюється низьким представництвом жінок у Парламенті та на найвищих державних посадах. Протягом усього періоду незалежності України представництво жінок у Парламенті не перевищувало 8%, а у Верховній Раді України останнього скликання воно становить 7,5%.

Серед державних службовців 1–2 категорій жінки складають 18%, серед депутатів обласних рад – 12%, районних – 23%, міських – 28%, селищних рад – 46%, проте немає жодної жінки серед радників Президента України, міністрів України, керівників обласних державних адміністрацій та АР Крим, заступників Голови ВР України (2010 р.) [7]. Таким чином, жінки набагато краще представлені на місцевому рівні органів управління на посадах, які не потребують високої кваліфікації та не передбачають значної відповідальності. Це, однак, не є свідченням меншого навантаження на жінок, адже робота на місцях та з населенням вимагає неабияких фізичних та психологічних зусиль. Представництво жінок у владних структурах зменшується із зростанням державної вертикалі, що засвідчує проблему блокування доступу жінок до влади та владних ресурсів. У сучасній Україні наявне практичне відсторонення українських жінок від прийняття рішень на найвищому політичному рівні, тобто явище вертикальної гендерної сегрегації.

Подібні тенденції до представництва жінок у владних структурах спостерігаються і в АР Крим. Це, зокрема, простежується в порівняльному аналізі розподілу держслужбовців-керівників за категоріями посад [8] (рис. 1).

У складі Верховної Ради АРК (за станом на осінь 2011 р.) жінки становлять 10%, що незначною мірою перевищує представництво жінок у Парламенті України, проте залишається на низькому рівні. Найвищий показник представленості жінок-депутаток припадає на Верховну Раду п'ятого скликання (2006–2010 рр.) – 17,2%. Часова динаміка представництва жінок в парламенті Криму представлена в таблиці 1 [9].

Рис. 1. Розподіл державних службовців-керівників в АР Крим за статтю, на 31 грудня 2009 р.

Таблиця 1

Динаміка представленості жінок у складі Верховної Ради АРК

Скликання	Загальна кількість депутатів	Кількість жінок-депутатів	Питома вага жінок-депутатів (%)
1-е (1990–1994 рр.)	196	12	6,1
2-е (1994–1998 рр.)	101	9	8,9
3-є (1998–2002 рр.)	100	8	8
4-е (2002–2006 рр.)	100	7	7
5-е (2006–2010 рр.)	110	19	17,2
6-е (2010 – дотепер)	100	10	10

У президії кримського парламенту та серед голів постійно діючих комісій немає жодної жінки [10; 11]. Чотири з дев'яти цих комісій представлені виключно чоловіками. У найвищих виконавчих органах Криму жінки представлені краще. Вони займають посади заступника голови Ради міністрів АР Крим та керуючого справами Ради міністрів АР Крим та очолюють чотири з дев'яти міністерств – Міністерство економічного розвитку та торгівлі, Міністерство культури, Міністерство соціальної політики, Міністерство освіти, науки, молоді і спорту [12]. На посадах голів республіканських комітетів АР Крим та мерів міст Криму перебувають виключно чоловіки [13, с. 8].

Таким чином спостерігаємо, що хоча загалом представленість жінок в управлінських структурах та політичному житті АР Крим є кращою, в порівнянні із загальноукраїнським контекстом, однак гендерний розрив у цій сфері залишається надто великим.

Експертні думки щодо участі жінок у політиці

З метою отримати узагальнені систематичні оцінки стану гендерних відносин у Криму, були проведені експертні напівструктуровані глибинні інтерв'ю з жінками – експертами з гендерної проблематики². Загалом було проведено 25 експертних напівструктурованих глибинних інтерв'ю за спрямованою квотною вибіркою: 4 із представниками центральної влади України, 6 із представниками влади АР Крим, 9 із представниками НУО та академічних кіл та 6 – із представниками ЗМІ.

Передусім, експерти зазначають проблему гендерної вертикальної сегрегації у сфері політики:

"Ну, а самая большая проблема на сегодня, если говорить о блоках, то это женщины и принятие решений, вы, наверное, знаете. То есть, гендерное соотношение на разных административно-территориальных уровнях очень разное. Если говорить о первичных административно-территориальных единицах, это районы, сельские населённые пункты, то там, конечно, представительство женщин достойное, достаточное, по крайней мере, оно почти соответствует тем Целям Тысячелетия, которые мы задекларировали, но если говорить о руководителях, если говорить о представительстве женщин на уровне руководителей министерств и ведомств, в Парламенте, то здесь ситуация очень плачевная и налицо не прогресс, а регресс."

(Представниця центральної влади України)

Стосовно АР Крим як регіону України експертки мають різні думки. Так, одна представниця центральної влади України вважає, що *"Автономна Республіка Крим – вона ніколи не була гендерно чутливою, якщо говорити про всю республіку. Хоча там є сильні громадські організації"*. Експертка додає: *"Перш за все, він [Крим – Прим. авт.] більш такий, знаєте, радянських часів, такий застоїний, я би сказала. Друге – те, що там завжди якісь виникають конфлікти, пов'язані з політикою, з етнічними питаннями, і вони ба-*

² Інтерв'ю проводились із 26 вересня по 7 жовтня 2011 р. Експерти для інтерв'ю були обрані зі списку, складеного експертами КМІС і ПРООН (за критерієм найбільшої обізнаності в проблематиці гендерної політики в АР Крим). Тут і надалі текст інтерв'ю подано мовою оригіналу. Окрім того, респонденткам і респондентам забезпечено часткову анонімність, тобто не вказано їхні прізвища.

чать себе поза [Гендерною проблематикою. – Прим. авт.]. І залишилися ці радянські стосунки: ти мені, а я тобі і тому подібне. Тому, на мій погляд, це залишається таким головним компонентом, чому саме гендерні питання не є складовою. Він не є в більшості прогресивним, як для мене, регіоном".

Натомість, інша експертка надає більш позитивний відгук стосовно гендерної політики Криму: "Уряд Криму в різні часи так само мав різну ступінь чутливості... в структурі Ради міністрів Криму було міністерство з питань рівності, ще нещодавно. І це в той час, коли в нас навіть не було у центральному апараті влади міністерства з такою назвою. Це залежить багато від людей, і такі люди є. У свій час Віталіна Дзос, в час свого віце-прем'єрства в Криму, була досить активна в цьому напрямі. Я пам'ятаю ті робочі групи, які для урядовців в Криму проводилися з питань впровадження гендерних підходів в діяльність міністерства туризму, міністерства транспорту, міністерства охорони здоров'я".

Що, на думку експертки, зміниться з приходом жінок у велику політику? Вони загалом упевнені, що збільшення кількості жінок у політиці призвело б до розв'язання нагальних соціальних питань, з якими значно частіше стикаються саме жінки в повсякденному житті (наприклад, дитячі парки, публічний простір для батьків із дітьми, для інвалідів тощо).

Задля покращення існуючої ситуації із малим представництвом жінок на рівні прийняття політичних рішень, експертки зауважують про такий механізм позитивних дій, як гендерні квоти.

"Чому квоти потрібні, з моєї точки зору? Тому що в суспільстві, яке монополізувало владу, де влада є монопольною власністю, а антимонопольний закон не поширюється на цю діяльність, іншого способу вийти за замкнене коло відтворення непередставленості жінок ми не можемо. І не зможемо".

(Представниця НУО)

"То есть, партий, которые имеют женское лицо, вообще мало, а те, которые есть, не всегда проходят барьер при выборах. И в списках, как правило, в первой половине списка, как правило, присутствуют мужчины. И, кстати, по этому поводу мы разработали вместе с народными депутатами, с экспертами закон о внесении изменений в отдельные законы Украины, и, в частности, мы предлагаем там внести такое понятие, как квотирование, то есть чтобы в каждом списке хотя бы два человека были представлены той "статей", которой меньше. То есть, если трое мужчин, то должно быть минимум две женщины. Ну, сейчас на рассмотрении в Верховном Совете."

(Представниця центральної влади України)

Якими можуть бути успішні практики провадження гендерної рівності у сфері політики, на думку експерток? Зокрема, позитивно оцінюється досвід навчальних тренінгів для держслужбовців:

"Постоянные системы тренингов представителей разных уровней власти на каждом территориальном уровне, допустим, оно даёт свой эффект. То есть, обучают сначала специалистов, например, на уровне районов, городов приглашают. Потом более высокий уровень. Эта система тренингов уже пять или шесть лет присутствует в Украине, и я думаю, что она и позволила более серьезно относиться к этой проблематике".

(Представниця центральної влади України)

Думки та погляди населення АР Крим про участь жінок у політиці та гендерні квоти

Для мешканців Криму політика є найменш важливою сферою серед проблем рівних прав і можливостей чоловіків і жінок³ (рис. 2). Це може бути пов'язано зі стереотипним уявленням, що політика – чоловіча справа. Хоча жінки більшою мірою, ніж чоловіки, відмічають важливість проблеми рівних прав і можливостей чоловіків і жінок у політиці⁴.

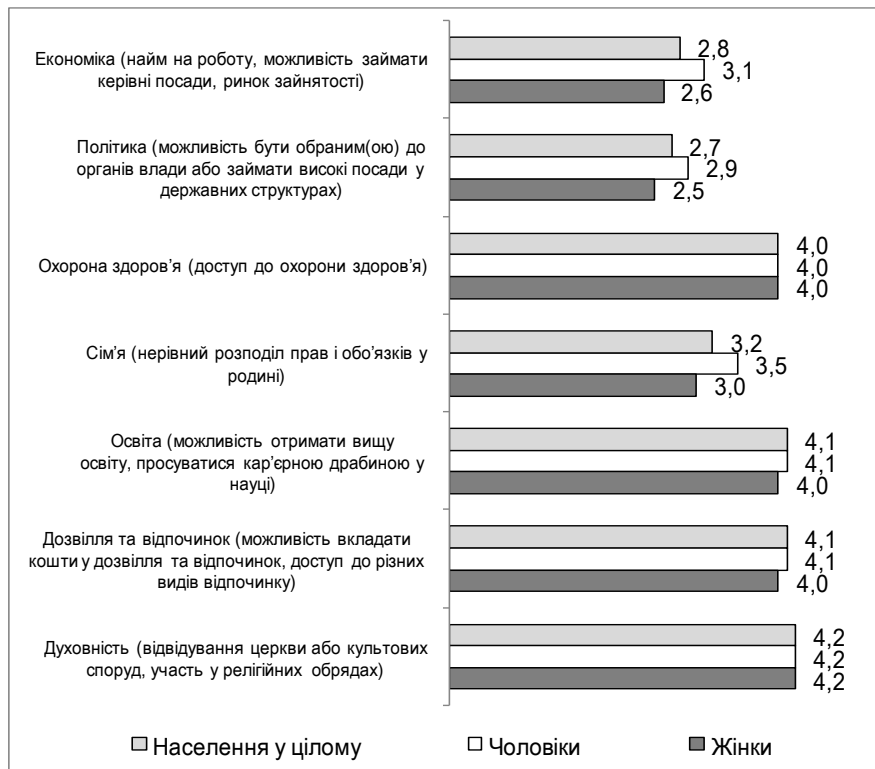
Серед усіх сфер життя саме в політиці (щодо можливості бути обраним або обраною до органів влади або займати високі посади в державних структурах) респонденти вбачають найбільшу нерівність. Закономірно, що гендерну нерівність у політиці жінки викривають більшою мірою, ніж чоловіки (2,5 проти 2,9 за шкалою від 1 – "найбільша нерівність" до 5 "найбільша рівність" і варіантом 7 – "важко сказати/не знаю"). При цьому більшу гендерну нерівність у політиці відмічають мешканці більших населених пунктів ($\rho=-0,15$)⁵.

На думку опитаних, від нерівності в політиці найбільшою мірою потерпають жінки (середнє арифметичне відповідей 2,8 за шкалою: 1 – "чоловіки", 2 – "і ті й інші однаковою мірою", 3 – "жінки" та варіантом 7 – "важко сказати/не знаю"). Характерно, що гендерну нерівність у політиці частіше відмічають мешканці більших населених пунктів ($\rho=+0,16$).

³ Середнє арифметичне відповідей 3,4 – тобто загалом для населення ця проблема знаходиться посередині між "скоріше важлива" і "важко сказати").

⁴ Середні арифметичні відповідей 3,5 проти 3,3. Ця та інші гіпотези про значущість різниці середніх перевірялась за t-тестом Стьюдента, а гіпотези про значущість різниці відсотків – за χ^2 -критерієм.

⁵ Ця та інші гіпотези про наявність статистичних зв'язків між змінними перевірялись на основі коефіцієнта рангової кореляції Спірмена.

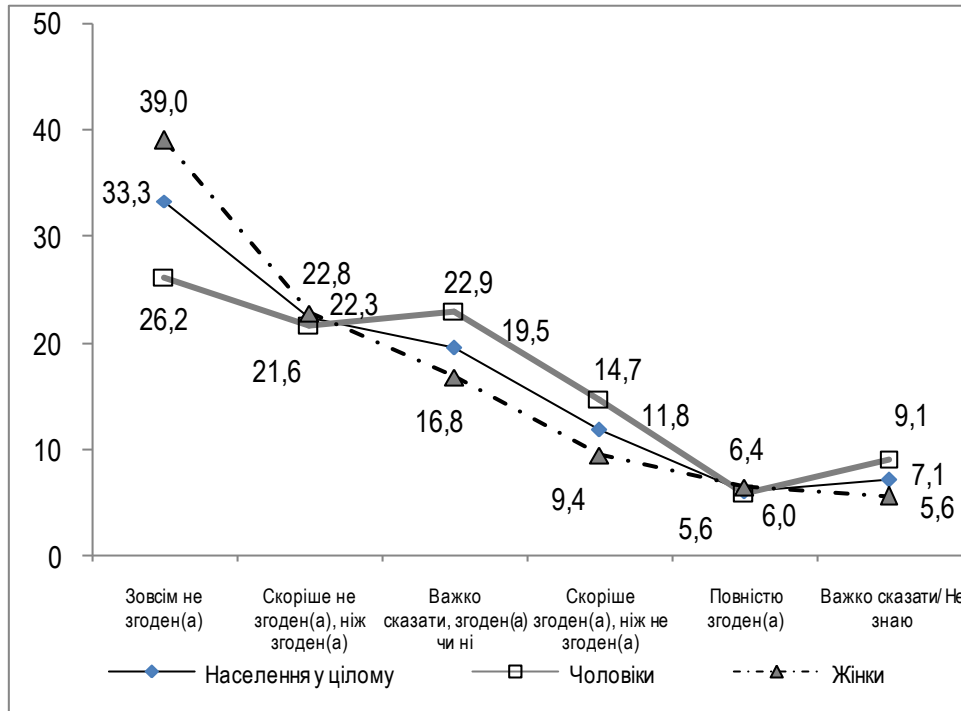
Рис. 2. Уявлення про ступінь гендерної рівності у різних сферах життя
(Порівняння середніх арифметичних значень відповідей на запитання за шкалою від 1 – "найбільша нерівність" до 5 – "найбільша рівність" та варіантом 7 – "важко сказати/не знаю")

Доцільно зазначити, що стосовно гендерних ролей саме у сфері політики мешканці Криму мають найбільш невизначені уявлення. Населенню в цілому складно визначитися, хто кращі політики – чоловіки чи жінки, оскільки твердження "Чоловіки – кращі керівники та політики, ніж жінки, а жінки – кращі виконавці" набрало середне арифметичне відповідей 3,1 (за шкалою від 1 – "зовсім не згоден" до 5 – "повністю згоден", та варіантом 7 – "важко сказати/не знаю"). Причому думки щодо цього розділилися: 41,7%⁶ скоріше або повністю згодні, а 38,1% скоріше або зовсім не згодні із наведеним твердженням. Серед чоловіків із цим скоріше або повністю погоджуються 53,6%, а серед жінок – 32,2%, тоді як скоріше або зовсім не погоджуються 27,8% чоловіків і 46,3% жінок.

⁶ Усі твердження в цій статті, які стосуються одномірних розподілів, розраховані на рівні значущості 0,05.

При цьому загалом, як видно з рис. 3, населення радше не згодне з тим, що "Жінки не хочуть "іти" у владу і займати керівні посади" (середнє арифметичне відповідей 2,6), хоча так само це більшою мірою заперечують жінки (зовсім не згодні 39%), ніж чоловіки (зовсім не згодні 26,2%).

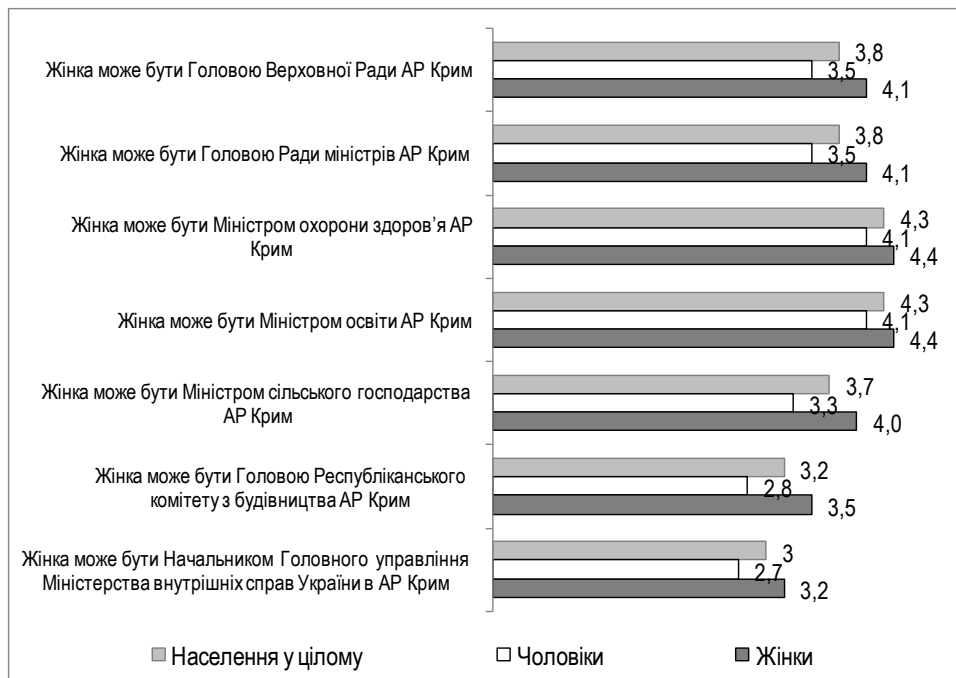

Рис. 3. Відповіді на запитання "Жінки не хочуть "іти" у владу і займати керівні посади"

(Порівняння середніх арифметичних значень відповідей на запитання за шкалою від 1 – "зовсім не згоден" до 5 – "повністю згоден", та варіантом 7 – "важко сказати"/"не знаю")

Ті, хто ще навчається, у порівнянні з тими, хто працює, пенсіонерами і домогосподарками, демонструють більш традиційні погляди щодо гендерного стереотипу, що "Жінки не хочуть "іти" у владу і займати керівні посади" (середні арифметичні відповідей 3,2 проти 2,5 відповідно).

Як свідчать результати на рис. 4, у цілому, мешканці Криму прихильно ставляться до можливості зайняття жінками високих посад у владі АР Крим (середнє значення 3,8–4,3), крім "традиційно чоловічих" сфер – будівництва (3,2) та безпеки (3,3).

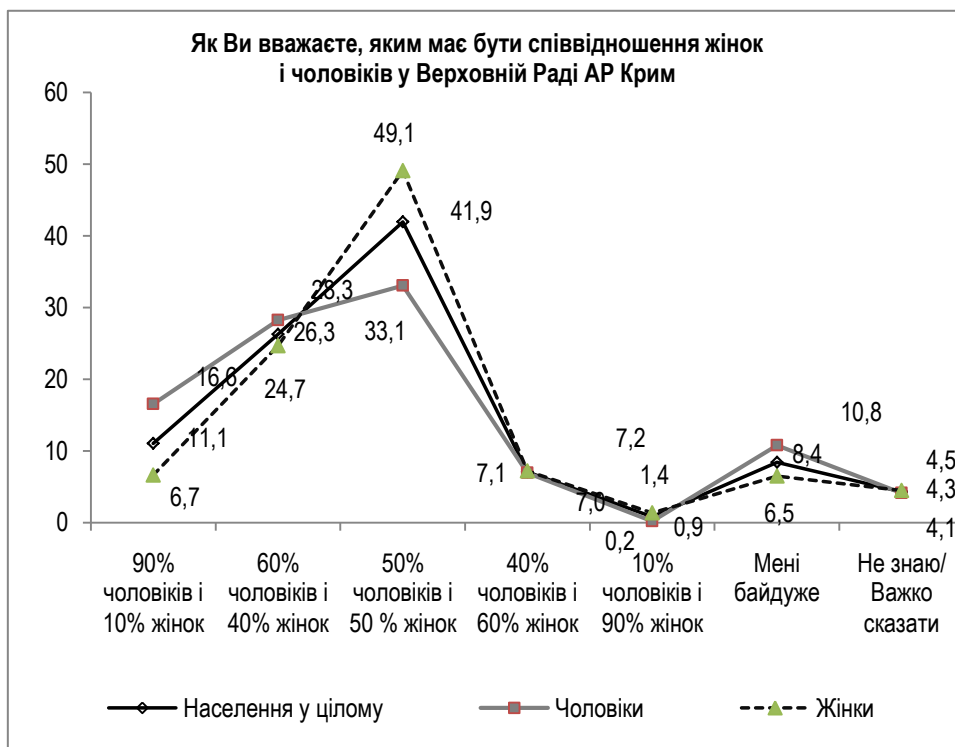
Рис. 4. Ставлення до можливих ролей жінок у політиці
(Порівняння середніх арифметичних значень відповідей на запитання за шкалою від 1 – "зовсім не згоден" до 5 – "повністю згоден", та варіантом 7 – "важко сказати"/"не знаю")

Жінки, більшою мірою, ніж чоловіки, вважають можливим зайняття жінками усіх названих посад. Зокрема, в середньому чоловіки виступають "за" жінку – Голову Верховної Ради АР Крим (3,5), але жінки – ще більше (4,1). Те ж саме стосується жінки – Голови Ради міністрів АР Крим (3,5 проти 4,1). Жінки припускають можливість зайняття жінками всіх позицій, однак загалом їм важко визначитись щодо жінок на керівних посадах у сферах будівництва та безпеки (МВС).

Проте у чоловіків ще більш стереотипна сегрегація: вони ставляться значно менш прихильно до жінок на посадах Голови ВР АР Крим або Голови Ради міністрів АР Крим, і в цілому доволі прихильно – до жінок у стереотипно "жіночих" справах, таких як охорона здоров'я і освіта. Мешканці менших населених пунктів схильні більше притримуватись уявлень щодо участі жінок на керівних посадах у соціальній сфері: "Жінка може бути Міністром охорони здоров'я АР Крим" (величина кореляції з типом та розміром населеного пункту $\rho=-0,14$), "Жінка може бути Міністром освіти АР Крим" ($\rho=-0,16$).

Найбільша частина респондентів (41,9%) вважає, що представництво чоловіків і жінок у законодавчій владі має бути рівним (рис. 5). Хоча прихильників більшого представництва чоловіків (37,4%) більше, ніж прихильників більшого представництва жінок (тільки 8%). Однак у відповідях на це запитання може проявитися стереотипне уявлення, що "рівність" – це 50%/50%, тому можливий ухил до відповіді 50% чоловіків і 50% жінок, що не обов'язково відповідає усвідомленим переконанням. На словах, тільки для 8,4% респондентів байдуже, яким є співвідношення чоловіків і жінок у Верховній Раді АР Крим.

Типово, що жінки більше за чоловіків підтримують ідею хоча б рівного представництва чоловіків і жінок у законодавчій владі АР Крим: 49,1% у порівнянні з 33,1% відповідно. Мешканці більших населених пунктів більшою мірою підтримують більше представництво жінок у законодавчій владі АР Крим (величина кореляції з типом та розміром населеного пункту $\rho = -0,12$).

Рис. 5. Нормативні погляди щодо співвідношення жінок і чоловіків у Верховній Раді АР Крим (Розподіл відсотків відповідей на запитання; обсяг вибірки населення в цілому $n_1=1222$, підвибірки чоловіків $n_2=444$, підвибірки жінок $n_3=779$)

Думки щодо виконавчої та судової влади аналогічні думкам щодо законодавчої влади: найбільше (39%) вважають, що представництво має бути рівним. Хоча прихильників більшого представництва чоловіків (38,1%) більше за прихильників більшого представництва жінок (тільки 9,2%). Декларативно тільки 9% респондентів байдуже, яким є співвідношення чоловіків і жінок у виконавчих і судових органах влади АР Крим. Аналогічно до попереднього запитання, серед жінок більше, ніж серед чоловіків, тих, хто підтримує рівне представництво чоловіків і жінок у виконавчих і судових органах влади АР Крим: 45,7% і 30,6% відповідно. Мешканці більших населених пунктів схильні більшою мірою підтримувати більше представництво жінок у виконавчих і судових органах влади АР Крим (величина кореляції з типом та розміром населеного пункту $r=-0,19$).

Розподіл отриманих відповідей демонструє (рис. 6), що мешканці Криму, радше, підтримують ідею гендерних квот, зважаючи на те, що прихильники гендерних квот (43,4%) майже вдвічі переважають супротивників (22,6%). Але, якщо подивитися на відмінності у відповідях, стане очевидно, що жінки більше підтримують квоти: "скоріше" і "повністю" згодні 49,6% жінок у порівнянні з 35,7% чоловіків.

Рис. 6. Ставлення до гендерних квот
(Розподіл відсотків відповідей на запитання)

Наостанок, гендерна дискримінація в політиці є однією з найбільш поширених – так вважають 37,3% респондентів. Гендерну дискримінацію в політиці частіше відмічають мешканці більших населених пунктів (величина кореляції з типом та розміром населеного пункту $r=+0,22$).

Висновки

Представництво жінок в органах влади АР Крим залишається незначним, хоча і трохи кращим у порівнянні із загальноукраїнською ситуацією. У складі Верховної Ради АРК (станом на осінь 2011 р.) лише 10% – жінки. Ретельніший аналіз вертикалі влади свідчить про переважання жінок на нижчих посадах, що є індикатором гендерної дискримінації у сфері політики. Окрім того, опитані експертки відзначають проблему гендерної вертикальної сегрегації у політичній сфері та наголошують, що збільшення кількості жінок у політиці сприятливо вплине на розв'язання нагальних соціальних проблем.

Громадська думка мешканців Криму стосовно участі жінок у політиці є суперечливою. З одного боку, серед усіх сфер життя саме в політиці респонденти вбачають найбільшу гендерну нерівність і вважають, що гендерна дискримінація у цій сфері є однією з найбільш поширених. Зокрема, це стосується можливості бути обраним або обраною до органів влади або займати високі посади в державних структурах. На думку опитаних, від нерівності в політиці найбільшою мірою потерпають жінки. Тому ідею паритетного представництва чоловіків і жінок підтримує більша частина респондентів: щодо законодавчої влади – 42%, щодо виконавчої та судової влади – 39%. При цьому загалом населення не підтримує поширене стереотипне твердження, що "жінки не хочуть "іти" у владу і займати керівні посади". Загалом жінки схильні проявляти більшою мірою, ніж чоловіки, егалітарні погляди стосовно участі жінок у політиці; існує позитивна кореляція між розміром населеного пункту і прихильним ставленням до присутності жінок у вищих органах влади.

З іншого боку, для мешканців Криму політика є найменш важливою сферою серед проблем рівних прав і можливостей чоловіків і жінок. Стосовно гендерних ролей саме у сфері політики мешканці Криму мають найбільш невизначені уявлення. Населенню загалом складно визначитися, хто кращі політики – чоловіки чи жінки. Це може означати, що в суспільстві бракує дискусій на тему участі жінок у політиці, ця тема є малопопулярною в публічній сфері.

Гендерні квоти оцінюються експертним середовищем як підтримувальні дії задля розв'язання проблеми низького доступу жінок до вищих органів політичної влади. Окрім того, запровадження квот в цілому підтримується мешканцями Криму, що й засвідчують результати вивчення громадської думки.

1. Закон України "Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків" від 8 вересня 2005 р. № 2866-IV [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://portal.rada.gov.ua>
2. Цілі Розвитку Тисячоліття і Україна [Електронний ресурс] / ПРООН. – Режим доступу: <http://www.ukraine2015.org.ua/goals> (станом на 15 травня 2012 р.)
3. Цілі Розвитку Тисячоліття: Україна – 2010 : нац. доповідь [Електронний ресурс] / Міністерство економіки України. – ПРООН, 2010. – 107 с. – Режим доступу : http://www.undp.org.ua/files/ua_52412MDGS_UKRAINE2010_REP_ukr.pdf (на 15 трав. 2012 р.)
4. Гендерний розвиток в Україні: реалії і перспективи / [Т. Мельник, Л. Лобанова, Т. Ніколаєнко та ін.]. – К. : Програма розвитку ООН, 2003. – 104 с.
5. Гендерні стереотипи та ставлення громадськості до гендерних проблем в українському суспільстві / [наук. ред. Ю.І. Саєнко]. – К. : Програма розвитку ООН, 2007. – 144 с.
6. Hausmann R. The Global Gender Gap report 2010 / Ricardo Hausmann, Laura D. Tyson, Saadia Zahidi. – Geneva : World Economic Forum, 2010. – 325 p. – Режим доступу : http://www3.weforum.org/docs/WEF_GenderGap_Report_2010.pdf (на 15 трав. 2012 р.)
7. Гендерна арифметика влади : інформація за станом на 25 березня 2010 року // Український жіночий фонд. – К., 2010. – 12 с.
8. Гендерний аналіз кадрового складу органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування АРК [Електронний ресурс] / Управління Головодержслужби в Криму. – Режим доступу : <http://guds.gov.ua/sub/krym/ua/publication/content/3505.htm?s81370706=3b005e64...> (на 15 трав. 2012 р.)
9. Депутатський корпус ВР АРК [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.crimea.ua/structure/deputies> (на 15 трав. 2012 р.)
10. Президія ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.crimea.ua/structure/presidium> (на 15 трав. 2012 р.)
11. Постійні комісії ВР АРК [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.crimea.ua/structure/standing-commission> (на 15 трав. 2012 р.)
12. Рада міністрів АР Крим [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ark.gov.ua/sovmin/> (на 15 трав. 2012 р.)
13. Реформирование состава Совета по человеческой безопасности и развитию при Председателе Верховной Рады Автономной Республики Крым с точки зрения гендерного подхода : отчет эксперта по гендерным вопросам и продвижению государственной политики в Крыму / Программа равных возможностей и прав женщин в Украине. – Симферополь, 2011.

Транслітерований список джерел

1. Zakon Ukrai'ny «Pro zabezpechennja rivnyh prav ta mozhlyvostej zhinok i cholovikiv» vid 8 veresnja 2005 r. № 2866-IV [Elektronnyj resurs] / Verhovna Rada Ukrai'ny. – Rezhym dostupu: <http://portal.rada.gov.ua> [in Ukrainian]
2. Cili Rozvytku Tysjacholittja i Ukrai'na [Elektronnyj resurs] / PROON. – Rezhym dostupu: <http://www.ukraine2015.org.ua/goals> (stanom na 15 travnja 2012 r.) [in Ukrainian]
3. Cili Rozvytku Tysjacholittja: Ukrai'na – 2010 : nac. dopovid' [Elektronnyj resurs] / Ministerstvo ekonomiky Ukrai'ny. – PROON, 2010. – 107 s. – Rezhym dostupu : http://www.undp.org.ua/files/ua_52412MDGS_UKRAINE2010_REP_ukr.pdf (stanom na 15 travnja 2012 r.) [in Ukrainian]
4. Gendernyj rozvytok v Ukrai'ni: realii' i perspektyvy / [T. Mel'nyk, L. Lobanova, T. Nikolajenko ta in.]. – K. : Programa rozvytku OON, 2003. – 104 s. [in Ukrainian]
5. Genderni stereotypy ta stavlennja gromads'kosti do gendernyh problem v ukrai'ns'komu suspil'stvi / [nauk. red. Ju.I. Sajenko]. – K. : Programa rozvytku OON, 2007. – 144 s. [in Ukrainian]
6. Hausmann R. The Global Gender Gap report 2010 / Ricardo Hausmann, Laura D. Tyson, Saadia Zahidi. – Geneva : World Economic Forum, 2010. – 325 p. – Mode of access: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GenderGap_Report_2010.pdf (as of May 15, 2012) [in English]
7. Genderna aryfmetryka vlady : informacija za stanom na 25 bereznja 2010 roku // Ukrai'ns'kyj zhinochij fond. – K., 2010. – 12 s. [in Ukrainian]
8. Gendernyj analiz kadrovogo skladu organiv vykonavchoi' vlady ta organiv misceвого samovrjaduvannja ARK [Elektronnyj resurs] / Upravlinnja Goloverzhsluzhby v Krymu. – Rezhym dostupu : <http://guds.gov.ua/sub/krym/ua/publication/content/3505.htm?s81370706=3b005e64...> (stanom na 15 travnja 2012 r.) [in Ukrainian]
9. Deputats'kyj korpus VR ARK [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.rada.crimea.ua/structure/deputies> (stanom na 15 travnja 2012 r.) [in Ukrainian]
10. Prezydija VR [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.rada.crimea.ua/structure/presidium> (stanom na 15 travnja 2012 r.) [in Ukrainian]
11. Postijni komisii' VR ARK [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.rada.crimea.ua/structure/standing-commission> (stanom na 15 travnja 2012 r.) [in Ukrainian]
12. Rada ministriv AR Krym [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.ark.gov.ua/sovmin/> (na 15 travnja 2012 r.) [in Ukrainian]
13. Reformyrovanye sostava Soveta po chelovecheskoj bezopasnosti y razvytyju pry Predsedatele Verhovnoj Rady Avtonomnoj Respubliky Krym s tochky zrennja gendernogo podhoda : otchet eksperta po gendernym voprosam y prodvyzheniju gosudarstvennoj polytyky v Krymu / Programma

ravnyh vozmozhnostej y prav zhenshhyn v Ukrainyе. – Symferopol', 2011. [in Ukrainian]

Отримано 22.06.12

*T.O. Marcenjuk, канд. соціол. наук, Д.А. Хуткий, канд. соціол. наук,
Т.С. Бурейчак, канд. соціол. наук*

ЖЕНЩИНЫ В УКРАИНСКОЙ ПОЛИТИКЕ (на примере АР Крым)

В статье проанализировано состояние гендерных отношений в сфере политики в украинском обществе, в частности, в АР Крым. Эмпирическая база исследования – опрос общественного мнения среди жителей Крыма, глубинные интервью с экспертками национального и регионального уровней. Рассмотрена проблема вовлеченности женщин в политику разных уровней, проанализировано отношение жителей Крыма и экспертов к участию женщин в политике и внедрению гендерных квот как возможного решения проблемы.

Ключевые слова: женщины в политике, гендерные отношения, украинское общество, АР Крым.

T. O. Marcenyuk, Candidate of Sociological Sciences, D. A. Hutkiy, Candidate of Sociological Sciences, T. S. Bureychak, Candidate of Sociological Sciences

WOMEN IN UKRAINIAN POLITICS (ar of crimea as case study)

The article offers analysis of gender relations in politics in the Ukrainian society, which is exemplified by the case of the Autonomous Republic of Crimea. Public opinion survey of Crimean citizens and in-depth interviews with experts of national and regional levels have laid the empirical basis for the study. Involvement of women into politics of different levels along with the attitudes of Crimean citizens and experts towards women's participation in politics have been examined. The paper also discusses a perspective of implementation of gender quotas as a possible way of the problem solving.

Key words: women in politics, gender relations, Ukrainian society, AR of Crimea